

Liikkeellä märeillä mailla

Suolla digilaitteiden kanssa

Kirsi Laurén ja Tiina Seppä

Se voi olla ehkä vähän semmonen ilmiö, että tästä voi olla vaikeeta ottaa semmosta kuvaa... miten tämän kuvaat niin, että se välittyy mitenkään, että olipa mahtava paikka? Ei siinä kuvassa näy mitään. [...] Sitten täällä paikan päällä kun käy, ni tässä on kaikki. (Retkeilijät, Viiankiaapa, V5.)

Tarkastelemme tässä artikkelissa soiden havainnoimiseen ja suosusteeseen liittyvää digitaalista estetiointia, joka tapahtuu useimmiten valokuvaamisen välityksellä. Yllä olevassa aineistolainauksessa Sodankylän Viiankiaavan soidensuojelualueella viihtyvien retkeilijöiden pohdinnat ilmentävät luonnon valokuvaamiseen liittyvää ongelmaa: kaksiulotteisen, näköaistiin sidotun kuvan suhde luontoon on aivan toinen kuin moniaistisesti ja kolmiulotteisesti välittyvässä luontokokemuksessa. Valokuva suosta on kuva suosta, se ei ole sama kuin paikan päällä koettu luonto, jossa "on kaikki". (Ks. Luukkonen 2017, 60.) Kuvilla kuitenkin välitetään tunteita ja tunnelmia, ja digitaalisia kuvia otetaan nyt enemmän kuin koskaan aiemmin. Suuri osa kuvista jää omaan käyttöön, mutta luontoa ja sen kauniiksi, ainutlaatuisiksi ja erityisiksi arvotetuista maisemista, eläimistä ja kasveista otettuja kuvia paikkatietoineen jaetaan myös sosiaalisessa mediassa eteenpäin. Esimerkiksi Instagramin erilaiset luonto- ja luontomatkaileuryhmittä ovat täynnä kuvia mitä kauniimmista ympäristöistä. Tieto esteettisistä elämyksistä tarjoavista paikoista leviää nopeasti laajalle yleisölle. Tällöin vaarana voi olla, että luonnonpaikat ja eläimet asuinsijoihin houkuttelevat muitakin ihailijoita kuvaamaan niitä, mikä saattaa vaarantaa herkkää luontoa ja eläimiä.¹

Tässä artikkelissa näkökulmamme kohdistuu vapaa-aikanaan ja työkseen liikkuvien ihmisten digitaalisesti suuntautuneeseen, erityisesti esteettisyyttä korostavaan luontosuhteeseen, jota tutkimme kansainvälisessä, hauraiden luonnonympäristöjen digitaalista estetiointia tutkivassa DigiFREN-tutkimuskonsortiossa². Tutkimuskysymyksemme on: miten digitaalisten laitteiden käyttö muoovaa suhdetta ja soiden esteettistä havainnointia ja arvostusta? Tutkimusalueinamme on kaksi herkkää, suojeltua suolueta: Lapissa sijaitseva Sodankylän

1 Suomessa esimerkiksi Oulangan kansallispuiston Pähkänänkallion suosio on viime vuosien aikana kasvanut sosiaalisen median vuoksi niin paljon, että sen suosituimpiin kuvauspaikkoihin jouduttiin muuttohaukan pesimisrauhan säilyttämiseksi asettamaan liikkumisrajoitus touko-elokuun väliselle ajalle (Karjalainen 2021). Sosiaalisessa mediassa jaettujen luontokuvien aiheuttamat ongelmat ovat tiedostettu ilmiö, minkä myötä useat ammattivalokuvaajat välttävätkin jakamasta kuviensa paikkatietoja suojellakseen haavoittuvaa luontoa (Huoviala 2024).

2 DigiFREN-hanke (2022–2025) saa tukea MIZŠ (Slovenia), NCN (Puola), AKA (Suomi), HRZZ (Kroatia) ja RCN (Norja) CHANSE ERA-NET Co-fund -ohjelmasta, joka on saanut rahoitusta Euroopan Unionin Horisontti 2020 -tutkimus- ja innovaatio-ohjelmasta rahoitussopimuksella nro 101004509.

Viiankaapa ja Pohjois-Karjalassa Lieksan ja Ilomantsin rajalla sijaitseva Patvinsuon kansallispuisto. Tutkimusaineisto muodostuu tutkimuskohteina olevilla soilla tehdyistä kävelyhaastatteluista ja niiden aikana otetuista digitaalisista tallenteista: äänitteistä, kuvista ja videoista sekä kenttämuistiinpanoista (kuva 1). Aistihavaintojen ja kulttuurin väliseen suhteeseen keskittyvän aineiston analyysissä käytämme apunamme ympäristön *estetisoinnin* ja *affektin* teoreettisia käsitteitä.

Tällä hetkellä on käynnissä ympäristön havainnoimisen murroshetki, jossa digitaalisuus ja mediateknologiat vaikuttavat ympäristökäsityksiin, -ihanteisiin, -käsitteisiin ja -käytäntöihin. Digitekniiikan kehittymisen ja käyttöönoton myötä ympäristön havainnoiminen on saanut uusia ulottuvuuksia, mikä on muuttanut myös esimerkiksi esteettistä havainnointia (Muršič 2023, ix). Tämä ilmenee luontoon mennessä muun muassa siten, että mukaan otetaan erilaisia havainnointia edesauttavia digitaalisia laitteita, kuten kameran sisältävä matkapuhelin, digikamera tai GPS-paikannin, ja kasvien ja lintujen tunnistamisessa apuna voidaan käyttää älypuhelimien ladattavia sovelluksia (Lintuyhdistys Kuikka ry. 2023; Arosuo 2024). Luonnossa liikuttaessa myös oman kehon toimintaa voidaan seurata digitaalisen aktivointirannekkeen tai sykemittarin avulla. Kansallispuistoalueiden ulkopuolella luontoa tarkkaillaan ja kuvataan ilmasta käsin myös droneilla, joilla on mahdollista päästä lähelle muuten vaikeasti saavutettavia kohteita. Digitaalisten välineiden käyttö luontoharrastuksessa, kuten digikuvaaminen ja kuvien välittäminen sosiaalisessa mediassa, voi toisaalta lähentää mutta myös loitontaa luonnosta (Santaoja ja Peltola 2023). Digiteknologian avulla pelko eksymisestä voi hälvetä ja luonnosta voi hankkia tietoa, jonka avulla ympäristön esteettinenkin arvostus kasvaa.

Tässä etnografisessa tutkimuksessa tarkastelemme digitaalisuutta monitieteiseen humanistiseen ympäristötutkimukseen (Lummaa ym. 2020) nojautuvina perinteentutkijoina. Digitaalisuus kytkeytyy tutkimukseen sekä tutkimusaiheena että menetelmänä: ensinnäkin luontosuhteen digitaalisuus on keskeinen kiinnostuksemme kohde, toiseksi tutkittaviimme haastattelujen ajaksi kiinnitettävä digitaalinen kehokamera on tutkimusmenetelmään liittyvä väline, jonka avulla tavoittelemme tietoa tutkittaviemme aistihavainnoista ja liikkumisesta suolla, ja kolmanneksi digitaaliset videokamerat, kamerat ja äänitallentimet toimivat tutkimusaineistomme tallentimina.

Haastavat ja haavoittuvat suot

Suot eivät ole selkeästi vettä tai maata, vaan molempia yhtä aikaa. Märkien ja vettyneiden maiden, kuten soiden, kosteikkojen ja niitä ympäröivien alueiden vesi on tyypillisesti humuksen eli hajoavan eloperäisen aineen tummentamaa ja läpinäkymätöntä. Suomen luonnossa tummat vedet ovat yleisiä, sillä soita on paljon, alun perin noin kolmannes maasta. Havumetsävyöhykkeellä vallitsevat kosteat ja viileät kesät tarjoavat otolliset hydrologiset olosuhteet soiden syntymiselle. Suot syntyvät, kun sade- ja valumavesien määrä ylittää haihdunnan ja maalla viipyyvä vesi hidastaa tai estää happea vaativan kasvillisuuden hajoamisen, jolloin syntyy turvetta. Luonnontilaisille soille on tyypillistä märkyys, sillä vedenpinta on lähellä maanpinnan tasoa. Vedenpinnan taso kuitenkin vaihtelee vuosittain ja vuodenaikojen mukaan. (Sarkkola ja Päivänen 2020.) Veden kierto suolla luo edellytykset siellä viihtyvälle kasveille ja eläimille, jotka ovat avainasemassa luonnon monimuotoisuudelle. Soilla vallitseva kosteus on useiden eliölajien elinehto. (Kaakinen, Aapala ja Kokko 2008.)

Ihmiselle soiden vetisyys, upottavuus ja hankalakulkuisuus asettavat kuitenkin haasteita. Siitä huolimatta niitä on aina hyödynnetty marjastus- ja metsästysalueina, ja etenkin viimeisen parinkymmenen vuoden aikana myös suojeltuja suoalueita sisältävien kansallispuistojen virkistyskäyttö on lisääntynyt (Haverinen 2023, 7; Metsähallitus 2023). Suosion kasvuun on vaikuttanut suosuhteen muuttuminen myönteisemmäksi. Soilla nähdään elämysellisyteen kiinnittyviä kauneusarvoja, niiden suojelemisen puolesta otetaan yhä useammin kantaa taiteen keinoin ja suot on löydetty myös karnevalististen suurheilutapahtumien yhteisöllisyyttä korostavina ympäristöinä (Laurén 2006; Laurén, Latvala-Harvilahti ja Kaukio 2022; Laurén, Kaukio ja Latvala-Harvilahti 2023). Ymmärrys luonnontilaisten soiden keskeisestä merkityksestä ilmastonmuutoksen hillitsijöinä on lisääntynyt: ne nähdään tärkeitä hiilidioksidin sitojina ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäjinä. Suo- ja kosteikkoalueet ovat haavoittuvia ja herkkiä ihmisen aiheuttamille muutoksille. Pelto-, metsä- ja turvetuotantokäyttöön kuivatettuja soita pyritäänkin nyt aiempaa enemmän ja tavoitteellisemmin ennallistamaan eli palauttamaan mahdollisimman lähelle luonnontilaisuutta, jolloin niistä aiemmin pois ohjattu vesi ohjataan takaisin ojat tukkimalla (Aapala, Similä ja Penttinen 2013).³

Länsimaisessa kulttuurissa etenkin soiden tummavetisiä silmäkkeitä, allikoita ja lampia ei kuitenkaan ole aina nähty kovinkaan puoleensavetävinä tai kauniina. Suovedet eivät houkuttele uimaan, eikä niiden rannoilta löydy tukevaa jalansijaa. Suot ovat pikemminkin herättäneet pelkoja, ja ne on yhdistetty kuolemaan, tauteihin, hirviömäisyyteen ja melankolisuuteen, jopa hulluuteen. (Giblett 1996, 3; Saito 1999, 121.) Liikkumattomat, tummat suolammet ja -allikot ovat luoneet mielikuvia pohjattomuudesta ja tuonpuoleisuudesta. Kansanperinteessä vetisten soiden on kuviteltu olevan yliluonnollisten olentojen asuinpaikkoja. Upottavilla alueilla palavat virvatulet välkehtivät syvyyksissä kätkeytyneiden aarteiden yllä, ja yksin suolla kulkeva saattaa kuulla surmattujen aviottomien lasten itkevän salaisissa vetisissä haudoissaan. Soiden aineetonta kulttuuriperintöä ovat pelon maisemat, jossa ihminen voi menettää kykynsä kontrolloida luontoa: eksyä, kadota ja hukkuu. (Laaksonen 1995; 2008; Knuuttila 1999; Lehtinen 1999; Laurén 2006, 98–108.) Kielteiset mielikuvat märistä ja upottavista soista ovat ruokkineet myös länsimaisen kaunokirjallisuuden ja populaarikulttuurin suokuvastoa, jossa soilla ja syrjäisillä kosteikkoalueilla palaa edelleen salaisuuden kätkeviä virvatulia, elää myyttisiä olentoja ja mitä ihmeellisimpiä ihmistä uhkaavia hirviöitä. Ekologisen tietoisuuden ja suomyönteisyyden lisääntymisen myötä kuvitellut suohirviöt ovat kuitenkin muuttuneet nykypäivään tultaessa suota suojeleviksi ja puolustaviksi. (Kaukio 2023.)

Tutkimusalueet, -aineisto ja -menetelmät

Viiankiaavan suoalue kuuluu Suomalaiseen soidensuojeluohjelmaan ja EU:n Natura 2000-verkostoon, ja se on suojeltu myös arvokkaana lintusuona. Kaivosyhtiö Anglo American Sakatti Oy suunnittelee suojelusta huolimatta alueelle kaivosta, sillä sen mukaan alueella on arvokas mineraaliesiintymä. Hanke on ollut vireillä vuodesta 2011, ja viime vuonna koeporauksia tehtiin lisää. Kaivoshanke on ollut yli kymmenen vuoden ajan julkisuudessa, ja siitä on povattu ennakkotapausta Natura-alueille koko Euroopassa. Kaivoshanke ja sen vastaliike herättävät alueella paljon tunteita, ja asia oli Viiankiaavan kävelyhaastatteluissa vahvasti läsnä syksyllä 2023. Asia nousi paikkakunnalla puheeksi myös satunnaisissa kohtaamisissa kysymättä. Viiankiaavan estetisointiin liittyy siten usein vähintään implisiittisesti

3 EU:n metsiä, soita, sisävesiä, meriä ja tuntureita koskeva ennallistamisasetus hyväksyttiin lopullisesti kesäkuussa 2024. Ennallistamisasetus on osa EU:n biodiversiteettistrategiaa, jonka tavoitteena on pysäyttää luontokato ja lisätä luonnon monimuotoisuutta vuoteen 2030 mennessä. (Ympäristöministeriö n.d., EU:n ennallistamisasetus.)

Kuva 1. Tutkimushaastattelut tehtiin enimmäkseen pitkospuilla kävellen. Kuva Patvinsuolta syyskuussa 2023. Kuva: Kirsi Laurén.

luontokohteina, joiden luonnontilaisuutta ja monimuotoisuutta halutaan vaalia. Esteettisiltä, tieteellisiltä ja luonnonarvoiltaan arvokkaina pidetyt suojellut luonnonalueet ovat luonnonperintöä (Ympäristöministeriö 2019, luonnonperintö), jolloin suojelun tavoitteena on säilyttää luonto mahdollisimman alkuperäisenä myös tuleville sukupolville. Molemmille tarkastelemillemme suoalueille on rakennettu erämaista luontoa ihmisen jättämiltä jäljiltä suojaavaa infrastruktuuria, kuten pitkospuita, laavupaikkoja ja opasteita, jotka myös edesauttavat virkistyskäyttöä ja luontoharrastusta. Pitkospuilla ja opasteilla ohjataan retkeilijät kulkemaan määrättyillä reiteillä ja pysyttelemään pois alueilta, joilla liikkuminen voisi vaarantaa ja häiritä tiettyjen eläinten ja kasvien elämää. Ilman ihmisen kulkua helpottavia pitkospuita nämä suot olisivat sulan maan aikaan vetisytydessään monin paikoin luoksepääsemättömiä. (Laurén 2014.)

Artikkelissa analysoimamme keskeinen tutkimusaineisto koostuu yhteensä 15 haastattelusta, joissa on tavallisesti ollut mukana yksi tai kaksi haastateltavaa ja kaksi tutkijaa. Haastatteluista 11 on kävelyhaastatteluita: viisi on toteutettu Patvinsuon kansallispuiston suoalueilla elo-syyskuussa 2023 ja kuusi Sodankylän Viiankiaavalla syyskuussa 2023. Kolme haastattelua on tehty sisätiloissa pöydän ääressä istuen. Lisäksi Patvinsuolla tehtiin yksi hiihtohaastattelu huhtikuussa 2024. Tutkittaviksi valittiin täysi-ikäisiä suon virkistyskäyttäjiä sekä suoasiantuntijoita. Virkistyskäyttäjät edustavat eri koulutus- ja ammattialoja, mutta heitä yhdistävä tekijä on kiintymys erityisesti tutkimusalueinamme olevaan suoluontoon. Asiantuntijajoukkoon kuuluu eräopas, kansallispuistoinfrastruktuurin ylläpitäjä, luonnonsuojelubiologeja sekä

kaivoshanke ja suoalueen kohtalo, eikä moni halua valita puoltaan ainakaan julkisessa keskustelussa. Viiankiaapa on siis erittäin affektiivinen suoalue, joka on viime aikoina tullut tutuksi myös suota suojelemaan pyrkivän taiteen, median, lisäkoeporauksia estämään pyrkivien mielenosoitusten ja kaivosyhtiön suojelualueeseen kohdistamien vartiointitoimien kautta. (Ks. esim. Anon. 2011; Tuukkanen 2013; Latvala-Harvilahti 2021; Kiuru ja Helle 2022; Kukko-Liedes 2024; Nuutinen-Kallio 2024.) Myös Patvinsuo on Natura 2000-suojeluohjelmaan kuuluva kansainvälisesti merkittävä suoluonnon suojelualue, josta tuli suo-, metsä- ja vesiluontoa suojeleva kansallispuisto vuonna 1982. Sen suoalueet kuuluvat Pohjois-Karjalan biosfäärialueeseen ja kansainvälisiin vesi- ja rantalintujen suojeluohjelmiin. Vuosittainen kävijämäärä Patvinsuolla on noin 16 000⁴. (Ympäristöhallinnon verkkopalvelu 2023.)

Tutkimuksemme kuuluvat suoalueet on siis suojeltu arvokkaina, herkästi haavoittuvina

4 Patvinsuon kansallispuiston kävijämäärät ovat nousussa mutta ne ovat pysyneet kohtuullisina. Esimerkiksi Pohjois-Karjalan suosituimmassa kansallispuistokohteessa Kolilla käy vuosittain yli 200 000 kävijää. (Metsähallitus 2024).

viestintäasiantuntija. Osa näistäkin haastatteluista on tehty kävelyhaastatteluina suoluonnossa, osa pöydän tai etäyhteyden äärellä.⁵ Haastatteluaineiston tulkinnessa yhdistämme aineisto- ja teorialähtöisen sisällönanalyysin menetelmiä (esim. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Tämä tarkoittaa sitä, että nostamme tutkimuskysymyksemme ohjaamina esiin esteettisesti ja digitaalisesti suuntautuneeseen suosuhteeseen kiinnittyviä näkökulmia, joita tulkitsemme estetisoinnin ja affektin käsitteiden valossa (ks. käsitteistä kohta Soiden estetisointi ja affektit).

Kävelyhaastattelu on paljon hyödynnetty aineistonhankintamenetelmä (esim. Ingold ja Vergunst 2008), ja aistikävelyhaastattelumenetelmää on hyödynnetty muun muassa paikkoihin liittyviä merkityksiä ja muuttuvia aistiympäristöjä tutkittaessa (esim. Pink 2007; Aula 2018; Ojanen 2018; Järviluoma ja Lesley 2023). Tutkimuksemme kävelyhaastatteluissa tutkijat ja haastateltavat kävelevät yhdessä ja pyrkivät vapaan teemahaastattelun kautta samalla kartoittamaan myös aistikokemuksia ja -muistoja (Venäläinen 2023). Tekemisissä haastatteluissa keskityimme erityisesti digitaalisten laitteiden kautta tapahtuvaan luonnon havainnointiin ja toimintaan. Kävelyn aikana tekemämme kysymykset esitimme ennalta suunnittelemamme kysymyslistan mukaisesti. Kysyimme muun muassa yleisistä retkeilykäytännöistä sekä retken digitaalisesta tallentamisesta, digitaalisten laitteiden käyttötottumuksista, mieleisistä kuvauskohteista ja kuvatallenteiden myöhemmästä käytöstä ja mahdollisesta muokkaamisesta ja jakamisesta esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai läheisten kanssa.

Haastateltavia etsittiin lumipallomenetelmän avulla niin, että sekä me itse tutkijoina että tutkittavamme nimesivät henkilöitä, joilla arvelivat olevan sanottavaa ja kiinnostusta tutkimusaiheeseemme (ks. Grönfors ja Vilkkä 2011, 96–97). Lisäksi otimme suoraan yhteyttä sosiaalisessa mediassa aktiivisesti tutkimusalueilta julkaiseviin retkeilijöihin sekä tutkimuksen suoalueet tunteviin asiantuntijoihin. Haastattelun suostumuslomakkeella haastateltavat myös määrittelivät itselleen tutkimuksessa käytettävän nimikkeen, joita käytämme suorien sitaattien yhteydessä kontekstoivana tietona haastattelupaikan lisäksi, esimerkiksi ”retkeilijä, Viiankiaapa” tai ”eräopas, Patvinsuo”. Digitaalisia välineitä ja mediaa painottavat aistikävelyhaastattelut, joita tässä lyhyemmin kutsumme kävelyhaastatteluiksi, olivat kestoltaan 1–4 tuntia. Suoalueet ja niiden reitit ovat osaltaan rakentaneet tutkimusaineistoa ja menetelmää: alueiden virkistysreitit ovat pitkäkhöjä ja niiden varrelle sijoittuu laavu tai muu tulipaikka, jossa pidimme usein haastatteluiden lomassa evästaun. Sekä Viiankiaapa että Patvinsuo ovat kaukana kaupunkikeskuksista, ja lounastauko haastattelun lomassa oli siksikin tarpeen. Olosuhteet siis tuottivat osaltaan aineistoa, sillä haastattelut jatkuivat usein aiottua pidempään ja toivat siten esiin myös seikkoja, joita emme olisi osanneet kysyä. Lounastaukojen aikana joko sammutimme tallennuslaitteet tai pidimme ne päällä, riippuen haastateltavan valinnasta sekä taukopaikoilla mahdollisesti läsnäoleista muista ihmisistä.

Suoalueiden kävelyhaastattelut olivat haastavia, sillä pitkospuilla oli käveltävä peräkkäin, askelet oli sovittava kapeille pitkospuille, eikä kysymysten ja vastausten kuuluminen ollut aivan itsestään selvää – hiihtohaastattelussa tämä oli erityisen vaikeaa. Käytäntönä oli, että haastateltava valitsi reitin ja johti jonon ensimmäisenä haastattelijoita. Kuljetun reitin aikana tehty haastattelu ja siitä otettu videotallenne dokumentoitiin haastateltavan rintalastan

5 Hankkeessa on koottu myös mittava media-aineisto, joka sisältää tutkimusalueisiin kytkeytyvää sosiaalisen median sisältöä sekä sanomalehtiaineistoa. Näihin aineistoihin emme tämän artikkelin analyysissä keskity, mutta niillä on tausta-aineiston rooli oman ymmärryksemme pohjana.

Kuva 2. Kehokamera tallentaa haastateltavan näkymän. Kuvankaappaus kehokameratallenteesta syyskuussa 2023 Viiankiaavalla.

kohdalle valjailla kiinnitettävälle kehokameralle. Usein haastateltavan perässä kävelevän tutkijan puhe ei tallennu kunnolla haastateltavan kehokameraan, joten heti haastateltavan takana kävelevän tutkijan kädessä oli myös äänitallennin. Teimme useimmat haastattelut kahden haastattelijan voimin, jolloin toinen tutkijoista haastatteli ja toinen valokuvasi tilannetta ja ympäristöä. Tällä tavoin aineistoomme saatiin digitaalisia ääni- ja kuvatallenteita ja liikkuvaa videokuva-aineistoa. (Ks. myös Uimonen ja Venäläinen 2022, 270–272.) Kehokameran avulla tallentui myös kävelyhaastatteluiden visuaalinen ja äänellinen ympäristö, kulloinkin keskusteltavana ja havainnoitavana oleva maisema tai paikka, sekä tutkittavan ja tutkijoidenkin toiminta mahdollisten digilaitteidensa kanssa (kuva 2). Videokin rajaa ulkopuolelle asioita ja sen välittämään kuvaan vaikuttaa koko kävelyhaastattelun konteksti, kuten reitin ominaisuudet (esimerkiksi sääolosuhteet, polkujen kunto), haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutus ja pysähdykset (ks. Ojanen 2018).

Soiden estetisointi ja affektit

Ambivalentit veden ja maan sekoittamat matalat suomalaisemat ovat esteettisessä mielessä olleet pitkään ylevien, korkealta katsottujen ja mahtipontisten vesistö-, metsä- ja vuorisotomaisemien varjossa. Luonnontilaiset suomalaisemat on totuttu hahmottamaan ja arvioimaan kauneusarvoiltaan vähäisiksi, mikä näkyy myös siinä, ettei yhtään yksittäistä suoaluetta ole kelpuutettu kansallismaisemaksemme, vaikka Suomi on pinta-alansa nähden maailman soisin maa. Soita sisältyy kuitenkin esimerkiksi Pohjois-Karjalan vaarakyliden ja Lapin Pallastunturien alueen kansallismaisemiin. (Ympäristöhallinnon verkkopalvelu 2022.) Yleisempää positiivista esteettistä arvostusta suot saivat odottaa aina 2000-luvun taitteeseen saakka niin Suomessa kuin kansainvälisesti (Hakala 1999; Sepänmaa 1999). Siihen saakka soiden arvostus kiinnittyi muihin kuin esteettisiin seikkoihin, etupäässä ihmislähtöisiin aineellisiin hyötynäkökulmiin: marjoihin ja riistaan sekä veden vähentämiseksi ojitettujen suopeltojen, -metsien ja turvetuotantoalueiden tuottamaan viljaan, puuhun ja turpeeseen. Nykyään aiemmin epäesteettisiksi miellettyjä ja marginaaliin jätettyjä soita estetisoidaan uudella tavalla (Tieteen termipankki n.d., estetisointuminen). Etenkin ilmastonmuutoksen myötä on tiedostettu soiden arvo hiilensitojina ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäjinä,

mikä vaikuttaa myös niiden itseisarvoisen merkityksen ymmärtämiseen. Arvokkaaksi mielletyn luonnon kokemukselle onkin ominaista, että se on itsessään, sellaisenaan, pyyteetön ja arvokas (Tieteen termipankki n.d, kauneusarvo/esteettinen arvo).

Estetiikka liittyy kauneusarvoihin – kauneuden ja harmonian kokemiseen ja arvottamiseen (Tieteen termipankki n.d., estetiikka) – , ja sanana se juontuu kreikan kielen sanasta *aisthētikós* ‘aistimiseen liittyvä’ (Suomen etymologinen sanakirja: estetiikka). Esteettinen ulottuvuus läpäisee koko inhimillisen maailman, ja esteettinen arvostus muodostuu kokonaisvaltaisesta, kehittyntä herkkyyttä vaativasta kyvystä havainnoida moniaistisesti (Berleant 2015; ks. myös Mikkonen 2024). Yksittäiset näkö-, kuulo-, haju- ja tuntoaistimukset voivat tuottaa esteettistä tyydytystä, mutta esteettisessä arvostuksessa korostuu nimenomaan aistien yhteenkietoutuneisuus (Berleant 1999, 16–17).

Estetisoinnilla ja estetisoitumisella viitataan länsimaisissa jälkiteollisissa yhteiskunnissa tapahtuneeseen kehityskulkuun, jossa esteettisiä ulottuvuuksia pidetään eri elämänalueilla ja yhä moninaisimmissa yhteyksissä entistä tärkeämpinä (Naukkarinen 2000, 133). Luonnonympäristöjen estetiikkaa koskeissa keskusteluissa hahmottuu kaksi linjaa, joista toisen mukaan ympäristöestetiikka edellyttää tieteellistä tietoa arvostettavista ympäristöistä, kun taas toisen mukaan ennemminkin ruumiillinen osallistuminen on keskeistä (ks. esim. Mikkonen 2017, 16–23).

Aistikävelymenetelmää hyödyntävässä tutkimuksessamme liikutaan aktiivisesti luonnossa: kävellään, pysähdellään, kosketellaan kasveja, haistellaan eri tuoksuja, maistellaan marjoja, kuunnellaan lintuja, hyönteisiä ja vetisen maan maiskutusta ja istutaan mättäille, pitkospuille tai nuotion äärelle. Tällä tavoin ollaan oman kehon kautta välittömässä vuorovaikutuksessa luonnon kanssa ja osallistutaan ruumiillisesti luonnonympäristöön, mikä vaikuttaa sen esteettiseen havainnointiin ja arvostukseen. Luonto vaikuttaa suoraan myös liikkumisen tapoihin, kuten esimerkiksi askelten pituuteen, vauhtiin, katseen suuntaan sekä sopivien kuvauspaikkojen valintaan. Tällainen osallistuminen auttaa havaitsemaan sellaisia luonnon esteettisiä piirteitä, jotka eivät ehkä kiinnittäisi huomiota luontoa ulkopuolelta tai etäältä tarkkailemalla. (Ks. Kupfer 2003, 77–78.)

Niin estetiikkaan kuin suoluonnon kokemiseen liittyy myös tunteita ja tuntemuksia, jotka kytkeytyvät rihmaston lailla muun muassa digitaalisuuteen, luontosuhteisiin ja kulttuurisiin jatkumoihin. Aistimustensa herättämien tunteiden kautta ihmiset ovat sidoksissa ja vuorovaikutuksessa niin materiaaliseen kuin sosiaaliseen ympäristöönsä (Howes 2003, xi). Kehollinen kokemus ei siis ole koskaan pelkkä aistimus, vaan se sisältää kulttuurisia merkityksiä ja mielleyhtymiä (Vannini, Waskul ja Gottschalk 2012, 6, 130). Myös usein tiedostamattomat tuntemukset eli affektit ohjaavat ajattelua, valintoja ja toimintatapoja (Massumi 1995; Rinne, Kajander ja Haanpää 2020, 6), ja ne ovat suohaastatteluissa varsinaisia nimettyjä tunteita enemmän läsnä. Affektit ovat ikään kuin tunteiden esiasteita, ne eivät sisällä yhtä voimakasta kulttuurista sisältöä tai muotoa kuin nimetyt ja sanallistettavat tunteet, ja ne eivät ole välttämättä kielellistettäviä (Wetherell 2012).

Affektilla näyttää olevan ensisijainen rooli havainnossa (Massumi 1995): esimerkiksi visuaalisen havainnon herättämä tuntemus voi olla ristiriitainenkin ajallisesti seuraavan sanallistetun tunteen kanssa. Brian Massumin analysoimissa koetilanteissa nimenomaan kuvallinen esittäminen tuotti ensisijaisen ”reaktion”, affektin, kun taas tekstuaalinen informaatio saattoi

tuottaa toisenlaisen tunteen (Massumi 1995). Toisin sanoen visuaalisen tai muun aistiha-
vainnon synnyttämä affekti edeltää kielellisen tulkinnan tuottamaa tunnetta ja voi olla risti-
riidassakin sen kanssa. Toisinaan tämä ilmiö on katsottu affektin ja tunteen osalta ruumiin ja
mielen jaoksi, mutta tätä johtopäätöstä tuskin on mahdollista tehdä. Affekti on siis jotakin,
joka liikuttaa ihmistä mutta joka ei ole välttämättä täsmällisesti nimettävissä tai ilmaista-
vissa. Suohon liittyvät kokemukset sisältävät esimerkiksi vapauden ja rentoutumisen tun-
temuksia, mutta usein myös pelkoa, joka on jo nimetty tunne ja sellaisena kulttuurisen ja
yhteiskunnallisen rakenteen tuottama. Kuten Sara Ahmed huomauttaa, pelko ei synny ruu-
miissa vaan on rakenteellinen ja välittynyt tunne ja myös kontrollin väline (Ahmed 2018, 92).
Kulttuurisesti rakentunut suon pelko voi vaikuttaa suosuhteeseen ja luonnossa liikkumiseen
yleensä (Laurén 2006, 98–101). Tutkimusasetelman vuoksi haastateltaviemme joukkoon ei
valikoitunut suota pelkääviä, mutta suohon uppoamisen pelko ja suon arvaamaton syvyys
nousivat keskusteluissa esiin vähintään negaation kautta.

Pitkospuut ja pitkospuilta

Suon omalaatuisuuden keskeisimpiä tekijöitä on sen kosteus ja veden määrä, jotka määrit-
televät pitkälti myös suolla kulkijan aistielämyksiä ja digitaalista havainnointia, kuten kuvaa-
misen paikanvalintaa. Tutkimushaastattelujemme aikana erityisesti Patvinsuolla oli paljon
vettä, välillä pitkospuut olivat veden vallassa, samoin osa poluista. Kuivempia jalansijoja
etsiessä jouduimme välillä kiertämään lammikoiksi muuttuneita polkuja mättäältä toiselle
loikkien. Haastattelu- ja videotallenteilta kuuluukin märän suon lätinä, kahlaamisen loiske
ja toistuvat toteamukset ”täällä on kyllä tosi paljon vettä nyt” (esim. retkeilijä, Patvinsuo).
Välillä vettä oli myös kenkien sisällä. Suomaahan ja -veteen muodostui siis hyvin läheinen
ruumiillinen kosketus.

Sulan maan aikana vesi ja kosteus luovat suolle oman tuoksunsa ja tuntunsa, jotka herättävät
inhimillisen aistimaailman. Esimerkiksi metsässä liikkuesssa suon voihaistaa sitä lähestyessä
jo ennen kuin sen näkee. Suolla kasvaa kasvilajisto, jonka voi aistia jo kaukaa tuoksun perus-
teella. Erityisesti suopursun tuoksu mainitaan lähes kaikissa tutkimushaastatteluissamme
tyypillisenä suon tuoksuna. Myös kostea suomuta ja maatumisen synnyttämä turve erottu-
vat tuoksullaan ja suolle astuttaessa myös tunnullaan. Aistikokemukset syntyvät liikkumisen,
kehollisten aistimusten, havaitsemisen ja ajatusten yhdistelmänä, johon yhdistyy haastatel-
taviemme kertomuksissa useimmiten positiivista tulkintaa (ks. myös Kaukio 2022; Piirainen
ja Laurén 2023). Esimerkiksi Patvinsuon kansallispuiston reitillä keväällä 2023 tulimme met-
säiseltä alueelta avonaisen suoalueen pitkospuuosuudelle, jossa metsän reunasta avautuva
suo oli märkä ja vetinen. Silloin haastateltava kertoi muun muassa kosteuden vahvistamista
tuoksuista, jotka aikaansaavat suolle sen ominaisen olemuksen:

Kyl se on se tuoksu, joka tulee siitä, ja kyllä se on niin huumaavaa silloin [...] Tulee tää, suon tuoksu
ensimmäisenä, ni kyl mä luulen, et se on se, joka antaa sen ensimmäisen suuren, niinku impaktin
siihen, et se on se tuoksu. [...] [Tullaan metsästä suolla oleville pitkospuille] no, nyt alko vähän tuok-
sumaan enemmän täs, kun tässä on kosteempaa. [...] Ja sit sen jälkeen tulee se, se erämaamaisuus.
(Eräöpas, Patvinsuo, P1.)

Vaikka länsimaisissa kulttuureissa aisteista näkö on dominoivin, hajuaistia pidetään myös
olennaisena, sillä sen avulla saadaan hyödyllistä tietoa ympäristön ominaisuuksista (Por-
teous 1990, 6). Tuoksu mainitaan haastatteluissa tärkeäksi suon ominaisuudeksi, usein se on

”huumaava”, kuten edellä ja alla olevissa aineistolainauksissa, ja se mielletään myös yhdeksi nautinnon ja esteettisen kokemuksen ja arvostuksen lähteeksi (ks. myös Laurén ja Piirainen 2022, 32). Liikkuessa tuoksut voimistuvat ja hälvenevät askelten, liikkeen, maan kosteuden, kasvien ja sään mukaan:

R1: Täs on ihana...

R2: nii tää on tää yks tää tuoksu kans ettei oo niinku...

R1: tää on tää.

R2: se on se yks elementti se suon haju.

R1: suon tuoksu. Siis se on aina kun tänne tulee ni mä...

R2: nii kesällä...

R1: ku on tarkka hajuaisti ni se on...

R2: kesällähän jos on kuuma keli ni se on vielä voimakkaampi, nyt ku tuulee ni se tuuli sen huuhtoo pois, mut kesällä, ku on lämmintä ni...

R1: mut nyt alkaa olla ruskan värejäki...

R2: täällähän on oikeen niinku, huumaava se tuoksu.

(Retkeilijät 1 ja 2, yhteishaastattelu, Viiankiaapa, V6.)

Yllä olevassa aineistolainauksessa suon esteettisen havainnoinnin prosessiin liittyy hajuaistimusten ohella samanaikainen moniaistinen kokemus, jolloin yksi aisti herättää toisen: ”... mut nyt alkaa olla ruskan värejäki.” Aistikokemuksista kuitenkin vain näköhavainto, tai ainakin osa siitä, on mahdollista tallentaa kuvaksi. Vain kuvaa katsomalla, siis ainoastaan visuaalisuuteen keskittymisellä, voi olla yleistävä ja etäännyttävä vaikutus, sillä se voi sulkea pois muut aistimukset ja luonnon kanssa koetun välittömän vuorovaikutuksen (Lehari 2005, 98). Kävelyhaastatteluissa juuri luonnossa oleminen, ja varmasti myös tutkijoiden kysymykset, nostivat esiin suon esteettisesti moniaistisen olemuksen. Aistikävelyhaastatteluiden aikana kukaan haastateltava ei äänittänyt tai kertonut pitävänsä tapanaan äänittää suolla kuuluvia ääniä tai ottanut haastattelun aikana omia äänen ja kuvan tallentavia videoita. Kävellessä huomio oli sekä luontoympäristössä että haastattelukysymyksiin keskittymisessä, mitkä puolestaan johdattivat haastateltavia tarkastelemaan suota esteettisistä näkökulmista. Kuvien jakamisesta puhuttaessa tuli toistuvasti esille, että esimerkiksi suon tuoksua ei voi sosiaalisessa mediassa välittää kuvan kautta, vaikka suoluonnon tuntijat voivat senkin ehkä kuvasta mieleensä palauttaa ja kuvitella. Instagramissa tekstillä voi kuitenkin täydentää kuvan suon tuntua ja tunnelmaa.

Tuoksujen tai hajujen, kuten myös muiden aistihavaintojen ja kokemusten kuvaaminen on ollut ennen visuaalista kuvaamista tärkeä osa matkakertomuksia (Kostiainen ym. 2004, 152). Myös sosiaalisen median kuvaston suokokemusten sanallisessa kuvaamisessa tuoksun merkitys on säilynyt. Suon vetisyys ja sen aikaansaama tuoksumaailma viehättävät, vetisyys tekee suosta omintakeisen ja muusta luonnosta erottuvan:

Täällä on tämmösiä nättejä rimpiä. Niissä on nytten vettä, kun on tämä kesä ollu niin märkä, ja muutenki täällähän ei oja onneks näitten soitten laijalla oo. (Biologi, Patvinsuo, P2.)

Ilman ojitusta suo pysyy märkänä ja sen kasvusto matalana, jolloin suo näyttää siltä, millaisen sen ajatellaan luonnostaan olevan.

Mistä kuvia otetaan? Meren, tasangon, aavikon ja lakeuden tapaan suon vaikuttavuus ja estetiikka ovat tyypillisesti sen avaruudessa, kuvioiden kertautuvassa rytmikkyudessa ja laajan suon yllä taivaalla piirtyvissä pilvissä ja valossa (Sepänmaa 1999, 11). Teimme useimmat haastattelumme alkusyksyn aikaan, jolloin molemmilla suokohteillamme oli jo jonkin verran havaittavissa ruskaa. Haastateltavamme saattoivat pysähdellä ja ottaa kännykkäkameroiltaan kuvia keltaisin värein hehkuvasta suomaisemasta ja pitkälle horisonttiin jatkuvista pitkospuista, jotka herättivät huomion:

Just nämä tämmöset värit, näähän alakaa näkyy tässä. Nää on, nää on tosi hienot kyllä. Ja pitkospuut, jotka häviää tuonne. Ai jai, näitä vois katella vaikka kuinka paljon! (Retkeilijä, Patvinsuo.)

Haastateltaviin kiinnitettyjen kehokameroiden videotallenteista voi hyvin havaita, että suolla pysähtelyä määrittävät paitsi esteettiseksi koetut näkymät ja halu ottaa niistä kuva myös pitkospuiden materiaaliset ominaisuudet. Leveämmällä kohdalla on hyvä seisahtaa, ottaa kännykkä esiin ja ottaa kuva. Sekä pitkospuut että kännykän kamera muodostuvat näin kiinteäksi osaksi elettyä luontokokemusta: ne motivoivat pysähtymään ja viivähtämään. Ilman mukana kulkevaa kännykkäkameraa matka todennäköisemmin jatkuisi seisahdamatta. (Ks. Aula 2018.)

Kuvauskohteen valinnasta kysyttäessä haastateltaviemme oli usein hankala sanallistaa sitä, mikä suossa tai näkymässä nimenomaisesti kiehtoi niin, että se haluttiin tallentaa kuvaksi (ks. Wetherell 2012). Tämä kertoo hyvin luontokokemuksen ja esteettisen elämyksen affektiivisuudesta, joka ei tarkennu esimerkiksi vain yhteen havaintoon ja aistimukseen vaan on luonteeltaan moniulotteinen, tunnepitoinen ja mielikuvallinen. Esimerkiksi luonnon värien kiehtovuutta voi yrittää kuvata, mutta kokonaisvaltaista elämystä ei niinkään, sillä se ei ole ainoastaan aistien välittämä vaan pikemminkin niiden herättämä. Niinpä esimerkiksi kuvataiteilija voi valokuvata suota, mutta suon herättämässä esteettisessä elämyksessä sekoituvat todellisuus, mielikuvat, kuvittelu (ks. myös Laurén 2006, 168–178; Mikkonen 2024) ja lopulta myös luovuus, jolloin luontoelämyksen esittämiseen sopii sanallista kuvausta paremmin siitä tehty maalaus, jossa ei välttämättä tarvitse olla mitään erityistä huomion kiinnikekohtaa. Tunne ja tuntemus, kuten haastateltavat toteavat, sekä suon herättämä ”kiihko”, ovat keskeisempiä:

Se tyhjyys, tai joku semmonen, tai sitte että... nyt ei oo oikein hyvä ruska täällä. Mutta mä oletin, että täällä olis ollu vähän parempi ruska. Mä en oikein osaa selittää, että tossa on yhtäkkiä se... niin kun ne kolme viimistä työtä, varsinkin se yksi, missä ei oo mitää muuta ku ruohoo tälleen [viittilöi käsillään ympärillä levittäytyvälle suolle], nii eihän siinä oo tavallaan mitään. Mut mää oon maalannu sen silleen kiihkoissani. (Kuvataiteilija, Patvinsuo, P5.)

Soilla viehättävät myös yksityiskohdat, kuten lähellä vettä ja maata elävät kasvit, hyönteiset ja sammaleet, joihin saa läheisen kosketuksen etenkin, jos liikkuu pitkospuiden ulkopuolella. Luonnonsuojelualueilla ja kansallispuistoissa tulee kuitenkin pysytellä pitkospuilla ja pitää myös koirat kytkettyinä. Poluilta poikkeaminen ei yleensä ole suuri uhka suoalueille, koska siellä on niin märkää ja reittien rakenne ohjaa kulkua. Retkeilijöiden Instagramissa julkaisemissa kansallispuistokuvissa koiratkin yleensä kulkevat pitkospuilla, mutta aina niillä ei näy hihnaa. Hihnaa ei ehkä oikeasti ole ollut tai se on voitu kuvankäsittelyohjelmalla jälkikäteen

poistaa kuvasta, sillä näkyvän hihnan koetaan rumentavan kuvaa. (Asiantuntija, A3.) Haastateltavamme eivät olleet kovin ahkeria ottamaan itsestään kuvia luonnossa, vaan luontokuvaan saattoi mieluummin päätyä retkillä ja luonnossa työskennellessä mukana kulkeva koira:

Kyllä, kun on oma koira mukana tuolla huoltoreissuilla, niin eniten ehkä oon sitä ikkuistanu millon missäki laavun päällä. (Huoltomies, Patvinsuo.)

Mukana kulkevaa koiraa kuvattiin juuri sellaisissa kohdissa suota, joka miellettiin kauniiksi ja kuvaukselliseksi.

Mutta monesti se on justiin, joku pitkos, pitkospuistahan aina pittää tietenkä ottaa, ja sitte Murresta [mukana kulkevasta koirasta, nimi muutettu] kaikissa eri tilanteissa...ja, sitte tietenkä tuosta järvestä, kö tuonne pääsee ja...mmm, että jotenki tuntuu, että niitä on, niitä tulee otettua aika paljon ja, vähän kaikesta. (Retkeilijä, Viiankiaapa, V1.)

Viiankiaavan retkeilyreittiin sisältyy myös järvi, jossa voi usein tavata vesilintuja. Retkeilyreitillä suosittu kuvauskohde on Viiankijärvi, jota tarkastellaan useimmiten kauempaa pitkospuilta. Aistikävelyhaastatteluiden aikana oli tyypillistä, että pitkospuilla kävellessä kamerakännykkä otettiin esille metsäiseltä alueelta suolle tultaessa, suon avautuessa laajana ja avarana näkymänä tai kun alueella näkyi kiinnostavia lintuja tai kasveja. Tärkeäksi koetuilla paikoilla pysähdeltiin (ks. myös Ojanen 2018), jolloin haastateltava myös usein kääntyi tutkijoihin päin näyttääkseen ja kertoakseen jotain paikalla olevista kiinnostavista kasveista, eri suuntiin lähtevistä reiteistä tai aikaisempiin kokemuksiin liittyvistä tapahtumapaikoista.

Patvinsuon soidensuojelualueella ei ole pitkospuita, merkittyjä polkuja tai retkeilyrakenteita, mutta muualla kansallispuiston alueella pitkospuita on noin 20 kilometrin matkalla (Metsähallitus n.d., Patvinsuon luonto; Patvinsuon reitit). Viiankiaavalla pitkospuita on rakennettu 4,3 kilometrin rengasreitille (Metsähallitus 2021). Vaikka ihmisen rakentamat ja selkeästi maisemasta erottuvat kulkuväylät silmännähdessä rikkovat luonnon koskemattomuutta, tutkimusaineistomme perusteella pitkospuut kuitenkin herättävät esteettiseen havainnointiin ja arvostukseen. Ne tuntuvat kuuluvan olennaisena osana suomalaiseen luontokulttuuriin. Pitkospuita pitkin on mahdollista tulla osaksi suoluontoa tai päästä ainakin lähemmäksi sitä ja myös kaikkein vaikeakulkuisimmille paikoille, jolloin luontoa ei tarvitse tyytyä vain tarkkailemaan etäältä metsänreunasta tai näköalatornista (ks. Kupfer 2003). Onkin tyypillistä, että suota valokuvattaessa vetisimmille paikoille rakennetut pitkospuut kehystävät kuvattun maiseman myös tunnistettavaksi, nimenomaan suolla otetuksi. Kuten parikin haastateltavaa kiteyttää, suo näyttäisi ilman pitkospuita miltä tahansa pellolta:

Toisaalta mä en tiä, et suomalaisena on ehkä sellanen [...] jotenki ristiriitanen, tää ehkä koska tää... Tää näyttää semmoselt, niinku...pellolta, joo... tää ei välttämättä oo niinku...se on jännä, nii, miks se on sitte, no esim mulle henkilökohtasesti joku tämmönen suo, [...] täähän on niinku valtavan kaunis-han tää on, ja tää avaruus mikä tähän tulee. (Eräopas, Patvinsuo, P1.)

Suo on silleen ehkä vähän vaikee, et siihen sais sen jonkun semmosen, et tuntureista on hirmu helppo saada tai joku vanha metsä, mut se et suosta sais semmosen, et se on niinku, et semmonen et...ai ihanaa, ai mahtavaa. Että, vaikka jossain Pyhä-Luoston kansallispuisto, kun siellä on se tunturiaapa ja ne menee ne pitkospuut sitä tunturia kohti ja siinä on niin helppo saada semmonen näyttävä kuva, mutta sitten, sitten niin kun tämmösestä normisuosta niin sanotusti, et siitä saa semmosen kivan, tosin Viiankiaavalla on ihan, siellä on näitä koivua kasvavia koivuletkohteita, että näitähän, tämmösiä soita niinku ei joka paikassa oo, että niistähän kyllä saa ihan kivan näkösiä. (Asiantuntija, A1.)

Pitkospuut tarjoavat tukevan alustan ympärillä levittäytyvän luonnon ja sen erilaisten yksityiskohtien sekä maisemien kuvaamiseen, mikä voisi olla vaikeaa tai mahdotonta syvällä suolla tarpoessa. Kun määrällä suolla on pysyttävä liikkeessä syvälle turpeeseen painumisen ja juuttumisen välttääkseen, voi tukevan alustan tarjoavilla pitkospuilla huoletta pysähtyä, seisoa, istua tai vaikka maata, ottaa kuvia ja jakaa niitä saman tien sosiaaliseen mediaan. Luontoa ei siis tarvitse seisahtaessa seurata herkeämättä, vaan huomion voi välillä suunnata mukana kulkeviin digitaalisiin laitteisiin ja niiden kautta yhteydenottoon jossain aivan muualla oleviin ihmisiin. Haastateltavamme eivät kuitenkaan kertoneet suolla ollessaan juurikaan viestivänsä somessa, vaan kännykkä toimi pääasiallisesti kamerana:

Kuvailen aika paljon ja ihan omaksi ilokseni, et se, se on semmonen harrastus. Puhelimella kuvaan kaikki. On mulla kamera mutta se on niin hankala kuletettava. [...] Mie en puhelinta muuten periaatteessa käytä täällä, se on kamera mulle. [...] Enemmän kuvaan luontoa, mutta mää en niin hirveesti semmosia omia kuvia laittale tuonne [sosiaaliseen mediaan]. (Retkeilijä, Patvinsuo, P3.)

Vaikka pitkospuut suojaavat herkkää suoluontoa, ne samanaikaisesti saattavat suon ekologisen tasapainon alttiiksi ihmisen häirinnälle. Suojelluilla, erityisen kauniina ja arvokkaina pidetyillä alueilla, kuten Patvinsuolla ja Viiankiaavalla, painavat kuitenkin ekologisten arvojen ohella myös kulttuuriset ja esteettiset arvot, jolloin pidetään tärkeänä, että myös ihmiset pääsevät rakennetun infrastruktuurin avulla hallitusti osallisiksi luonnonperinnöstä ja oppivat sitä kautta myös arvostamaan sitä. (Ks. Haapala 2020, 219–223.) Tämä tuli esille myös retkeilyreittejä suunnittelevan asiantuntijan haastattelussa, jossa hän pohti haavoittuvien suojelualueiden kohteisiin rakennettujen pitkospuiden merkitystä:

On katsottu, että me saadaan sitä, tällaista myönteistä, ihmiset huomioi ja arvostaa sitä, niin sit tavallaan se luonnonsuojelunkin arvo... että ei voida ihan sillain sanoa, että tänne ei saa tulla, tää on niin arvokasta, että te ette saa tänne tulla, vaan että ihmiset saa siellä kokea sen itse ja arvostus yleensäkin luonnonsuojeluun nousee. En mä tiedä onko siinä se muutos, että ok, pitää pelata niillä pelimerkeillä mitä on. Että, se on tärkeä, että ihmiset pääsee, siinä on terveysvaikutukset ja muut. (Asiantuntija, A3.)

Tutkimushaastattelussa tuli esille, että pitkospuiden mielletään olevan kauneimmillaan harmaantuneina ja jo hieman lahonneinakin, eikä viime vuosien aikana joihinkin muihin kansallispuistoihin rakennettuja metallisia pitkoksia tai Patvinsuonkin alueelle paikoin rakennettuja sorastettuja polkuja kuvata, eikä niitä näe sosiaalisen median kuvastossa juurikaan.

Joo, ja sitte tuota, nää alkaa vähä huonossa kunnossa olla nää pitkospuut, mut silti, nää on hyvät, kun nää on tämmöset vanhat. (Retkeilijä, Patvinsuo, P3.)

Ensisijaisesti jalan liikkumista varten rakennetut puiset pitkospuut mielletään luonnonmukaisemmiksi kuin metalliset, ne ikään kuin sulautuvat ja maastoutuvat luontoon vanhelessaan. Luontomatkailun suosion kasvaessa ja viime vuosina luonnonalueilla yleistyneen maastopyöräilyn myötä soillekin rakennetuilta reiteiltä vaaditaan entistä lujempaa kestävyttä. Metalliset pitkospuut ovat puisia kestävämpiä, pitkäikäisempiä ja vuosien saatossa edullisempia, vaikeivat ne esteettisesti kaikkia luonnossa liikkujia miellyttäkään. (Korhonen 2015.) Pyörillä ja etenkin sähköavusteisilla pyörillä liikkuminen myös muuttaa luonnossa liikkumisen rytmiä nopeammaksi. Sen sijaan että pyörällä liikkujia pitkospuilla kävelijän tavoin pysähtyisi kuvaamaan ympäröivää luontoa, hänen ympäristön havainnointinsa ja digitaalinen tallentamisensa tapahtuvat usein pyöräilijän kypärässä tai kehossa kiinni olevan videokameran välityksellä. Näin ympäristön välittömän esteettisen havainnoinnin sijaan

pyöräilijä voi keskittyä vauhdin ja vapauden tunteeseen (ks. Lehari 2005, 111), ja luonnon yksityiskohtiin on mahdollista kiinnittää tarkemmin huomiota vasta matkan jälkeen digitaalisten tallenteiden kautta.

Digitaalisuus, turva ja tiedonsaanti eri tilanteissa

Luonnossa liikkuvien haastateltavien kertomuksissa mainitaan usein kokemus eksymisestä ja sen herättämästä pelosta, kuten myös kunnioitus suon arvaamattomuutta kohtaan. Näissä tilanteissa maiseman esteettiseksi, rentouttavaksi ja ainutlaatuiseksi koettu luonne muuttuu uhkaavaksi ja vieraaksi, kuten eksymiskokemuksissa yleensä (Knuuttila 2003, 143). Digitaalisten laitteiden ja sovellusten ajatellaan kuitenkin turvaavan liikkumista, ja toisinaan myös läheisten kerrotaan toivoneen niiden käyttöä. Toisille suon liikkujille ne ovat osa ammatin harjoittamista. Esimerkiksi tietömillä taipaleilla ja kaukana asutuksista liikkuvat poronhoitajat voivat äkillisissä sairastapauksissa hyödyntää älypuhelimien paikkasovelluksia pelastushelikopteria tilatessa ja seurata porojen liikehdintää niihin asetettavien tutkapantojen avulla. (Poromies, Viiankiaapa.) Ilmakuvia välittävillä sovelluksilla voidaan puolestaan välttää kulkeutumista liian vetisille ja läpipääsemättömille alueille:

Kun meillä on näitä tutkapantoja näillä poroilla, että niitä vähän seuraillemme, että missä niitä menneepi, että jos on yks panta, ni tietää että siellä on usiampi, porohan on laumaeläin [...] näitä pantoja seurataan tämmösellä trakteriohjelmalla [...] niissä on sitten semmonen, missä voi käyttää, niin tuota, ilimakuvvaa maastossa, että ku ihan tuolla lettoaavoilla menneepi, ni pystyy kattomaan tuolla, että missä mennee juontheet, met sanomma niitä kaarkoiksi täällä, mutta ne on niitä jängän juontheita, koska siellä ku mönkijällä tai jalkasin liikut, ni jos katkkaa yhtäkkiä, ja sitten on viiskymmentä metriä... uimista, elikä niitä, nuo nuoremmat käyttää niitä, mutta minun ei tarvii näillä alueilla käythää, minä tiiän niin hyvin ne, että mistä pääsee mihin. (Poromies, Viiankiaapa, V4.)

Digitaaliset kartat ja paikannussovellukset tuovat kokeneellekin suunnistajalle ja luonnossa liikkujalle lisäturvaa. Erityisesti vetisillä ja hankalakulkuisilla alueilla karttasovelluksista saa tietoa alueesta, ja ne voivat auttaa valitsemaan kulkureitit. GPS-paikannin auttaa tarkentamaan omaa sijaintia:

H: Eli onko se GPS sulla enemmän niin kun turvallisuusvaruste?

R: Se on turvallisuusvaruste.

H: Joo, löydät lähtöpaikalle takasin?

R: Niin, ja katon sitten tota, voi arvioida etäisyyksiä vähän. Se on tuola kartalla, se on kuitenkin aika vaikea seurata missä olet tarkasti. (Retkeilijä, Viiankiaapa, V2. H= haastattelija, R= retkeilijä)

Suunnistusta auttavilla digitaalisilla laitteilla voidaan välttää kastuminen ja mahdollinen matka-ajan pidentyminen, mikä mahdollistaa rennomman liikkumisen ja luonnosta nauttimisen. Digilaitteiden käyttöön tuovat kuitenkin haastetta akun kestävyys ja syrjäisemmillä paikoilla verkkoyhteyden kantaman ulottumattomuus, minkä vuoksi pitemmille retkille mukaan otetaan myös perinteinen kompassi ja paperikartta. (Ks. myös Talvensuu 2021, 117–118; Santaoja ja Peltola 2023, 15–16.) Kun on kerran eksynyt luonnossa, suhde suunnistusta tukeviin digitaalisiin karttapalveluihin muuttuu myönteiseksi, kuten paljon soilla kulkeva haastateltavamme totesi:

No, sen jälkeen, kun ystäväni kans, tuota... neljä vuotta sitten poliisit haki meijät suppilovahveromet-sästä keskellä yötä, ni sen jälkeen olen kyllä, kiitos, käyttänyt [karttapalveluja]. (Kuvataiteilija, Patvinsuo, P5.)

Haastatelluista moni kertoi myös hyödyntävänsä erilaisia sovelluksia, joita voidaan käyttää lajintunnistukseen kuvan tai äänitteen avulla (esim. Muuttolintujen kevät n.d.). Haastatelluissa toistui myös ajatus siitä, että tieto luonnon ilmiöistä yleensä, esimerkiksi lajituntemus, muuttaa luonnosta nauttimista. Esimerkiksi eräoppaaksi aikuisena kouluttautunut haastateltava koki sen avartavan kokemusta:

Mä nään enemmän niinku nykyisin, kuin olisin nähny ilman sitä. Siis et mä nään enemmän kasveja. Mä oon kiinnostuneempi kasveista, linnuista, siis eliöstöstä. Ennen mä ehkä retkeilin, että tykkäsin olla luonnossa, mä kävelin mutta nyt mä oon että oo tuolla on toi kasvi ja toi [...] Tietoisuus siis avaa silmät näkemään enemmän asioita, mitä ei ennen nähny. (Retkeilijä, Viiankiaapa, V3.)

Toinen haastateltava viittasi myös digitaalisten sovellusten tarjoamaan tunnistusmahdollisuuteen osana suokokemusta:

[...] sudenkorennot on joskus aamukohmeisina tuossa pitkoksilla tai sitten koppakuoriainen on niin syventynyt syömään jottain lehteä, että tuota, sitten se niinku, siitä pääsee lähelle ja...perhostoukia on aika paljon kasvillisuudessa. Ne on kans aika hienon näkösiä, vaikka en tunnekaan niitä, mut sitten...nykysinhän on tekoäly, ni sitte voi tekoälyltä kysyä, että mikä tämä mahdollisesti on. (Biologi, Patvinsuo, P2.)

Haastateltavien orientaatio suoalueisiin oli yleisestikin varsin tietopohjainen (ks. myös Kaukio 2022), mistä kertoo myös seuraava maininta lajintunnistussovellusten käytöstä: "Ja toki siitä etu, on nykyään niitä sovelluksia puhelimesta, että ei enää tarttee kantaa reppuu täynnä luontokirjoja." (Retkeilijä, Viiankiaapa, V2.) Eksplisiittinen tieto suomaan ja veden olemuksesta ja sijainneista sekä eliöstöstä, kuten kasveista, auttaa myös suolla liikkumisessa:

Nuo ihan tietyt jänteet, joita myöten sitte pääsee sitten sinne Sakattikumpuun taikka sinne Petäjäsaa-reen. Ne voi katketa, ja sitte joutuu ... takasinpäin ja kokeilemaan, että onko se seuraava sitte joka vie perille [...] Ja sitte kasvitieteestä on apua, että jos on juurtosaraa, niin se kestää kun ne juuret on niin vahvat ja riittävän paksu ja tiheä raatekasvusto on sama juttu se on semmonen patja. Harvempi sitä sitte juurtosaran tuntee kuitenkaan, että tästä kestää mennä. (Retkeilijä, Viiankiaapa, V3.)

Veden eri olomuodot suolla eri vuodenaikoina vaikuttavat siellä liikkumiseen ja retkelle varustautumiseen. Haastatelluissa nousi usein esiin vapauden kokemus talvisella suolla liikkuessa: jäätynyt suo ja lumi mahdollistavat liikkumisen minne tahansa, eivätkä pitkospuut ohjaa ja rajoita kulkua. Talviretkillä voidaan hiihtää minne halutaan, mutta retkievät pysähtyvätään syömään rakennetuille tulipaikoille:

Kahvit käyn siellä [Teretin laavulla] keittelemässä, mutta täällä sitten pystyy hiihtelemään ihan missä vaan, ku se, nythän se on mentävä tästä [näyttää kädellä edessä olevia pitkospuuta]. (Retkeilijä, Patvinsuo, P3.)

Myös varusteiden kuljettaminen on etenkin kovan hangen päällä helpompaa ahkiolla, eikä niitä tarvitse kantaa.

Ei mulla ainakaan oo tullu semmosta et joku vuodenaika ois ihan ehdottoman...ah, niinkun...tai sit et se ois se paras, koska kaikilla on niinku ne omat puolensa. Ja sit niinku, kaikesta voi sanoo, kaikista

vuodenajoista niinku jotenkin hienoja asioita, ihania asioita, sykehdyttäviä asioita, ja kokemuksia ja... no heti tuli mieleen esimerkiksi kevättalvella kun on sit hiihdetty kun pääsee sit semmisiin paikkoihin suksilla, minne ei pääse kesällä, et on niin märkä aapa. (Kuvataiteilija, Viiankiaapa, V3.)

Joo, mehän kyllä sit kun me hiihdetään, me hiihdetään yleensä tuolta tost välistä, ja kaarretaan vähän niinku kauempaa, me ei tulla heti tästä kun tässä on hankalampi mennä puiden läpi, on parempi mennä aapasuota aika pitkälle ja ohittaa puut ja sit pääsee suota pitkin kurvaamaan tuolta sinne Viianjärven kodalle. Me aina suunnistetaan vähän eri reittiä sitte talve- talvella, ku kesällä, kesällä mennään tietysti tästä, koska ei viitti tonne suohon lähteä, sentään ni tota, sit pitää mennä tästä, et sit me kyl kuvataan yleensä tuolla ja tää, kesäaikaan tästä. (Retkeilijä, Viiankiaapa, V5.)

Toisaalta veden arvaamaton käyttäytyminen lumena ja jäänä voi aiheuttaa myös yllättäviä vaaratilanteita:

Tässä kohti kerran joku talvi, tai keväällä, silloin kun on jääkansi tässä päällä, ja sitte tuota, ja siinä alla meni poloku ja se poloku ei mennykään niitten pitkospuitten kohalle missä sitte kävelin. Ja johonki tähän putosin, tonne, tuota ihan reisiä myöten mänin... mänin tonne. Siinä oli joku tämmönen jännä semmonen miten se oli sula, siin on joku tämmönen, mie en tiää, onko siinä joku virtaus vai mikä siinä on, mutta tuo on semmonen kohta. (Retkeilijä, Patvinsuo, P3.)

Toteutimme yhden talvisen hiihtohaastattelun Patvinsuolla huhtikuun alussa 2024, jolloin lunta oli vielä runsaasti, mutta se alkoi sulaa kovaa vauhtia saman päivän aikana pois. Vapaata liikkumistakaan emme päässeet kokeilemaan, sillä alueen lintujen pesintää turvaava liikku- misrajoitus oli jo ollut hyvän aikaa voimassa. Kulkijoiden piti siis lumesta huolimatta seurata pitkospuita. Suksia kannatteleva lumi kävi päivän mittaan kaiken aikaa pehmeämmäksi, ja sauvat upposivat sen läpi. Vesi hallitsi myös lounaskohdettamme, Teretin laavun tulipaikkaa, eikä tulen tekeminen lammikon keskelle ollut aivan yksinkertaista.

Saman hiihtohaastattelumatkan estetisointia koskeva havainto liittyi pitkospuihin. Vanhat pitkospuut tietenkin olivat lumen alla piilossa, mutta uusittavalle osuudelle tarkoitettut lankut oli tuotu kantavan hangen aikaan reiteille valmiiksi asennettavaksi myöhemmin keväällä. Hangella lojuvat lankut näyttivät erityisesti puhelimen kameralla tallennettuina jotenkin vääristyneiltä tai rikkonaisilta. Pitkospuukuva on suokuvaston klassikko, tämä oli kiinnostavalla tavalla poikkeava versio tavallisemmasta. (Kuva 3.)

Kuva 3. Kuvankaappaus hiihtohaastattelun kehokameratallenteelta, huhtikuussa 2024 Patvinsuolla.

Lopuksi

Suon digitaaliselle estetisoinnille kuvien välityksellä on ominaista veden muovaama erityisyys, joka luo puitteet niin suon eliöstölle kuin ihmisen ja suoluonnon vuorovaikutukselle ja suhteelle. Vesi hallitsee suolla liikkujien kokemusta: sen estetiikkaa ja siihen liittyviä tunteuksia. Se, mistä suolla vaikutetaan kerta toisensa jälkeen ja mikä halutaan myös digitaalisesti valokuviin tallentaa ja sillä tavoin myös estetisoida, on suon avaruus. Silmäkantamatomiin ulottuvat pitkospuut, puuton "ulappa" ja valtava tilan tuntu pysäyttävät. Silloin on aika ottaa kuva, mihin motivoi myös mukana kulkeva helppokäyttöinen kännykkäkamera. Avaruuden tunne vetoaa samaan estetiikan kaipuuseen kuin järvenselän tai merihorisontin katselu, mutta samaan aikaan kostea turve, vesi, suolle tyypillinen eliöstö, tuoksut, äänet ja suon tuntu tuottavat kulkijalle ainutlaatuisen kokemuksen erityislaatuisessa paikassa olemisesta. Kaikki haastateltavamme olivat suonkulkijoita, ja heille juuri Patvinsuo tai Viiankiaapa oli tärkeäksi koettu paikka, jonne mennään useita kertoja eri vuodenaikoina joko työn tai vapaa-ajan merkeissä. Tuttuudessaan suo on heille yhtä aikaa arkinen ja erityinen. Kuvaaminen tähdentää paikan erityisyyttä, herkkyyttä havaita sen esteettisyys kerta toisensa jälkeen.

Suon vetisyys muodostaa paitsi myönteisiä affekteja, kuten esteettisen kokemuksen rentoutumisesta ja luontoyhteydestä, myös negatiivisia tunteita, kuten pelkoja, joita ovat ruokki-neet myös kertomukset suonsilmäkkeisiin uponneista ja upotetuista, mutta myös konkreettiset kokemukset esimerkiksi eksymisestä tai lumi- ja jäävaipan petollisuudesta. Digitaalisuus kytkeytyy näihin esteettisiin kokemuksiin ja affekteihin: pelkoa hälventää tieto tavoitettavuudesta tai karttasovellusten lataaminen, esteettisiä kokemuksia jaetaan kuvapalveluissa ja toisaalta yksityisemmissä ryhmissä. Kuvia myös jätetään muistoksi itselle, muistoksi suolla vietetystä hetkestä.

Suohaastatteluissa suon estetiikan ymmärtämisen ajatellaan lisääntyvän luonnontieteellisen tiedon myötä, ja tietopohjainen suhde suolajistoon ja suohon monilajisena elinympäristönä on lähes itsestään selvä kehys keskustelulle. Haastatteluissa luonnontieteelliset yksityiskohdat suolajeista ja kiinnostus niihin kytkeytyivät osaksi esteettistä kokemusta ja nautintoa, jotka myös lisäävät kokemuksen affektiivisuutta. Ekologinen ja eettinen ajattelu ovatkin selkeitä, nykypäivän suosuhdetta määrittäviä ominaisuuksia elämyksellisyyden ja yhteisöllisyyden ohella (Laurén, Latvala-Harvilahti ja Kaukio 2023; ks. myös Hankonen 2021, 225–228). Toisaalta suon viehätystä saatetaan kuvailla myös vaikeasti sanallistettavana ja tavoitettavana, affektiivisena kokemuksena, joka ei välttämättä sisällä tietoista saati tieteellistä ulottuvuutta. Aistikokemuksia ja vaikeasti tavoitettavia affekteja, kuten tuoksun ja avaruuden tuntua, kuvaillaan paljon, ja avaruuden tuntua tavoitellaan myös suolta otettaviin kuviin. Kännykässä oleva digitaalinen kamera mahdollistaa kuvan ottamisen nopeasti, jolloin se ei häiritse luontokokemusta vaan pikemminkin siitä tulee yksi oleellinen esteettisen havainnoinnin osa. Digikuvaamisesta vaikuttaisi tutkimusaineistojemme perusteella olevan muodostumassa erottamaton luontosuhteen ulottuvuus.

Suokokemuksen moniaistisuus on myös ilmeistä: huolimatta tutkimusasetelmamme visuaalisuuteen tarkentavista haastatteluteemoista, muut aistihavainnot ja niiden herättämät affektit nousivat haastatteluissa keskiöön. Suon tuoksun erityisyys nousi suon kuvaamisen ja visuaalisen estetiikan rinnalle mahdollisena tallennettavana, kuten myös suokokemuksen sanallisen tai visuaalisen kuvaamisen vaikeus.

Kävelyhaastatteluissa tähdentyi liikkua koetun luontosuhteen ilmeinen affektiivisuus. Suo on myös itsessään ja kaikkine kulttuurisine tihentymineen affektiivinen paikka ja elementti. Tällä hetkellä aiemmin esteettisesti ja maantieteellisestikin marginaalisiksi mielletyt suot ovat nousseet nopeasti yhteiskunnalliseen tietoisuuteen ja kiinnostuksen kohteiksi, mihin vaikuttavat keskeisesti paitsi ilmaston lämpeneminen ja lajikato myös EU:n ennallistamisasetus. Asetuksen edellyttämät ennallistamistoimet koskettavat erityisesti runsaasti soitaan ojittanutta Suomea. Suohon kytkeytyy myös mineraalivarantoihin liittyviä keskusteluja. Esimerkiksi Viiankiaavalle kaavailtu Sakatin kaivos on jo aiheena affektiivinen, jopa tulehtunut, ja suoalueet valuvat moniin yhteiskunnallisiin keskusteluihin samaan aikaan, kun niitä ympäröi suullisen perinteen tuottama mytologisoiva maine. Keskeisimpänä on kuitenkin alueiden olemus ja merkitys elinympäristönä lukemattomille asukaslajeilleen sienistä sammakoihin.

Tutkimusaineistot

15 DigiFREN-tutkimushankkeessa vuosina 2023–2024 tehtyä haastattelua. Aineisto on tutkimushankkeen hallussa.

Lista haastateltavista

Haastattelukävelyiden kesto on arvioitu kokonaisuutena, tallenteita ei ole koko retkien ajalta, sillä ne on usein keskeytetty esimerkiksi laavupaikoilla evästaukojen ajaksi. Haastateltavien määreet (esim. ”retkeilijä”) ovat haastateltavien itse ilmoittamia. Haastateltavien syntymävuosi on ilmoitettu, mikäli se on kerrottu.

Pöydän ääressä tai etänä tehdyt haastattelut:

- A1: 11.9.2023, Rovaniemi. Luonnonsuojelun erityisasiantuntija. Haastattelijat: Tiina Seppä ja Juhana Venäläinen, kesto 1 tunti
- A2: 17.10.2023, Joensuu. Asiantuntija. Haastattelijat: Tiina Seppä ja Juhana Venäläinen. Kesto 1 tunti
- A3: 30.11.2023, Joensuu, etänä. Viestinnän erityisasiantuntija. Haastattelijat: Tiina Seppä ja Juhana Venäläinen. Kesto 1 tunti

Haastattelukävelyt Patvinsuolla

- P1: 21.8.2023. Eräopas, s. 1975. Haastattelijat: Kirsi Laurén, Tiina Seppä ja Juhana Venäläinen. Kesto n. 5 tuntia
- P2: 15.9.2023. Biologi, s.1971. Haastattelijat: Kirsi Laurén ja Tiina Seppä. Kesto n. 2,5 tuntia
- P3: 25.9.2023. Retkeilijä, s. 1961. Haastattelijat: Juhana Venäläinen ja Sanni Puustinen. Kesto n. 2,5 tuntia
- P4: 25.9.2023. Huoltomies, s. 1981. Haastattelijat: Tiina Seppä ja Kirsi Laurén. Kesto 1 tunti 15 minuuttia.
- P5: 22.9.2023. Kuvataiteilija, s.1944. Haastattelija: Kirsi Laurén. Kesto n. 3 tuntia.
- P6 (hiihtäen): 9.4.2024. Retkeilijä, 1982. Haastattelijat: Tiina Seppä ja Juhana Venäläinen. Kesto 4 tuntia.

Haastattelukävelyt Viiankiaavalla

- V1: 8.9.2023. Retkeilijä (ja koira), s. 1989. Haastattelijat: Kirsi Laurén ja Tiina Seppä. Kesto n. 3 tuntia.
- V2: 8.9.2023. Retkeilijä. s. 1969. Haastattelijat: Juhana Venäläinen ja Sanni-Maaria Puustinen. Kesto n. 3 tuntia.
- V3: 9.9.2023. Yhteishaastattelu, kuvataiteilija s.1959 ja retkeilijä, s. 1947 (ja koira). Haastattelijat: Kirsi Laurén, Tiina Seppä ja Sanni-Maaria Puustinen. Kesto n. 2,5 tuntia.
- V4: 9.9.2023. Poromies, s.1962. Haastattelijat: Kirsi Laurén ja Sanni-Maaria Puustinen. Kesto 1 tunti.
- V5: 10.9.2023. Yhteishaastattelu, retkeilijä, s.1978, ja retkeilijä, s. 1974 (mukana myös lapsi, jonka syntymävuosi ei ole tiedossa). Haastattelijat: Tiina Seppä ja Juhana Venäläinen. Kesto n. 2,5 tuntia.
- V6: 10.9.2023. Yhteishaastattelu, retkeilijä, s.1964 ja retkeilijä, s. 1967. Haastattelijat: Kirsi Laurén ja Sanni-Maaria Puustinen. Kesto n. 2 tuntia.

Kirjallisuus

- Aapala, Kaisu, Maarit Similä ja Jouni Penttinen, toim. 2013. *Ojitettujen soiden ennallistamisopas*. Vantaa: Metsähallitus.
- Anon. 2011. "Sodankylän malmilöytö maailmanlaajuisesti merkittävä". *Yle*, 2.11.2011, muokattu 8.4.2012. <https://yle.fi/a/3-5446681>.
- Ahmed, Sara. (2004) 2018. *Tunteiden kulttuuripolitiikka* (alkuteos Cultural Politics of Emotion). Suomentanut Elina Halttunen-Riikonen. Tampere: Niin & Näin.
- Arosuo, Maija. 2024. "Näin tunnistat kasveja sovellusten avulla". *Retki*. Luettu 9.8.2024. <https://retkilehti.fi/tiedot-aidot/nain-tunnistat-kasveja-sovellusten-avulla/>.
- Aula, Inkeri. 2018. "Aistikävely kaupunkimaisemaan – yhteisen tilan kokemus ja joutomaiden polut." *Elore* 25(1): 74–95. <https://doi.org/10.30666/elore.72816>.
- Berleant, Arnold. 1999. "On Getting Along Beautifully: Ideas for Social Aesthetics." Teoksessa *Aesthetics in the Human Environment*, toimittaneet Pauline von Bonsdorf ja Arto Haapala, 12–29. International Institute of Applied Aesthetics Series vol. 6. Jyväskylä: Gummerus.
- Berleant, Arnold. 2015. Aesthetic Sensibility. *Ambiances* [Online], Varia. <https://doi.org/10.4000/ambiances.526>.
- Suomen etymologinen sanakirja. N.d. "Estetiikka". Luettu 20.5.2024. https://kaino.kotus.fi/ses/?p=article&etym_id=ETYM_b6c15c3e868948ba575c2b2e22e55b18&word=estetiikka.
- Giblett, Rodney James. 1996. *Postmodern Wetlands: Culture, History, Ecology*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Grönfors, Martti ja Hanna Vilkkä. 2011. *Laadullisen Tutkimuksen Kenttätyömenetelmät*. Hämeenlinna: SoFia-Sosiologi-Filosofiapu Vilkkä.
- Haapala, Arto. 2020. "Esteettiset arvot muuttuvassa ympäristössä." Teoksessa *Ilmastonmuutos ja filosofia*, toimittaneet Simo Kyllönen ja Markku Oksanen, 216–235. Helsinki: Gaudeamus.
- Hakala, Kirsi, toim. 1999. *Suo on kaunis*. Helsinki: Maahenki Oy.
- Hankonen, Ilona. 2021. *Ihmisiä metsässä. Luonto kulttuuriympäristökysymyksenä*. Kultaneito XXII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Haverinen, Sanna. 2023. *Patvinsuon kansallispuiston kävijätutkimus*. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisu. Sarja B 270. Vantaa: Metsähallitus.
- Howes, David. 2003. *Sensual Relations: Engaging the Senses in Culture and Social Theory*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Huoviala, Tinja. 2024. "Paikka: Salainen. Luontokuvaajat Eeva Mäkinen ja Petri Puurunen eivät jaa kuviensa sijaintitietoa somessa. Heidän vinkeillään opit ottamaan omaperäisiä kuvia sen sijaan, että esittelet samaa kuin kaikki muutkin." *Kaleva*. Julkaistu 1.5.2024. <https://www.kaleva.fi/somekuva-tunnetusta-luontokohteesta-aiheuttaa-heti/6299974>.

- Ingold, Tim ja Jo Lee Vergunst, toim. 2008. *Ways of Walking: Ethnography and Practice on Foot*. Aldershot: Ashgate.
- Järviluoma, Helmi ja Lesley Murray, toim. 2023. *Sensory Transformations: Environments, Technologies, Sensobiographies*. Abingdon, Oxon: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003131342>.
- Kaakinen, Eero, Kaisu Aapala ja Aira Kokko. 2008. "Suoluonnon monimuotoisuus." Teoksessa *Suomi – Suomaa. Soiden ja turpeen tutkimus sekä kestävä käyttö*, toimittaneet Riitta Korhonen, Leila Korpela ja Sakari Sarkkola, 34–53. Helsinki: Maahenki Oy.
- Karjalainen, Ensio. 2021. "Oulangan kansallispuiston Pähkänäkallio halutaan rauhoittaa ihmisiltä kesäisin. Pähkänäkalliolla asuu muuttohaukka, jonka pesintä halutaan varmistaa." *Yle*, 15.4.2021. <https://yle.fi/a/3-11885378>.
- Kaukio, Virpi. 2022. "Elämyksellinen suo." *Terra* 134(2): 67–81. <https://doi.org/10.30677/terra.112122>.
- Kaukio, Virpi. 2023. "Messy Affairs with Imagined Swamp Creatures: The Human-Nature Relationship in Swamp Monster Narratives." *Folklore* 89: 77–105. <https://doi.org/10.7592/FEJF2023.89.kaukio>.
- Kiuru, Kaija ja Timo Helle 2022. *Viiankiaapa ikuisesti*. Helsinki: Into.
- Knuuttila, Seppo. 1999. "Suoviha ja muita tunneperäisiä luontoseikkoja." Teoksessa *Suo on kaunis*, toimittanut Kirsi Hakala, 68–76. Helsinki: Maahenki Oy.
- Knuuttila, Seppo 2003. "Eksyminen." Teoksessa *Metsään mieleni*, toimittaneet Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo ja Virpi Kaukio, 137–149. Helsinki: Maahenki Oy.
- Korhonen, Jorma. 2015. "Puu, metalli, muovi? – Metsähallitus vielä selvittelee pitkosten materiaalia." *Yle*, 24.8.2015. <https://yle.fi/a/3-8248208>.
- Kostiainen, Auvo, Janne Ahtola, Leila Koivunen, Katariina Korpela ja Taina Syrjämaa. 2004. *Matkailijan ihmeellinen maailma: matkailun historia vanhalta ajalta omaan aikaamme*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kukko-Liedes, Pirkko. 2024. "Elokapinan mielenilmaus pysäytti jälleen kairaustyöt Viiankiaavalla." *Yle*, 9.3.2024. <https://yle.fi/a/74-20078408>.
- Kupfer, Joseph. H. 2003. "Engaging Nature Aesthetically." *The Journal of Aesthetic Education* 37(1): 77–89. <https://doi.org/10.2307/3527423>.
- Laaksonen, Pekka. 1995. "Suokansan tarinoita." *Suo – Mires and Peat* 46(4): 99–107.
- Laaksonen, Pekka. 2008. "Suot suomalaisessa kansanperinteessä." Teoksessa *Suomi – Suomaa. Soiden ja turpeen tutkimus sekä kestävä käyttö*, toimittaneet Riitta Korhonen, Leila Korpela ja Sakari Sarkkola, 266–271. Helsinki: Maahenki Oy.
- Latvala-Harvilahti, Pauliina. 2021. "Mire Art: Environmental Artivism and Future Agency in the Landscape of Mining." *Ethnologia Scandinavica* 51: 81–101. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/26525/1638532011496698945.pdf?sequence=-1&isAllowed=y>
- Laurén, Kirsi, Virpi Kaukio ja Pauliina Latvala-Harvilahti, toim. 2023. "Affective Mires in Contemporary Culture" -teemanumero. *Folklore* 89. <https://doi.org/10.7592/FEJF2023.89.introduction>.
- Laurén, Kirsi, Pauliina Latvala-Harvilahti ja Virpi Kaukio, toim. 2022. "Soiden muuttuva kulttuuriperintö" -teemanumero. *Terra* 134(2). <https://terra.journal.fi/issue/view/8262>.
- Laurén, Kirsi. 2006. *Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisten suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laurén, Kirsi. 2014. "Erämaisen luonnon jäljillä: kertomuksia Patvinsuosta." Teoksessa *Ihmeellinen luonto: kirjoituksia luonnosta*, toimittanut Ismo Björn, 96–108. Joensuu: Pohjois-Karjalan historiallinen yhdistys ry.
- Laurén, Kirsi ja Marjukka Piirainen. 2022. "Experiences of Mire Sports: Sensory Encounters in Nature." *Folklore* 89, 15–46. https://doi.org/10.7592/FEJF2023.89.lauren_piirainen
- Lehari, Kaia. 2005. "Walker in a Landscape." Teoksessa *Aesthetic Culture: Essays in Honour of Yrjö Sepänmaa on His Sixtieth Birthday*, toimittaneet Seppo Knuuttila, Erkki Sevänen ja Risto Turunen, 97–113. Helsinki: Maahenki Oy.

- Lehtinen, Ari Aukusti. 1999. "Suo pelon maisemana." Teoksessa *Suo on kaunis*, toimittanut Kirsi Hakala, 77–86. Helsinki: Maahenki Oy.
- Lintuyhdistys Kuikka ry. 2023. Lintujen ääniä: tunnistusappien testausta. Julkaistu 20.5.2024. <https://www.lintuyhdistyskuikka.net/lintuharrastus/lintutietoa/lintujen-maarittaminen/lintujen-aanet/lintujen-aania-tunnistusappien-testausta/>.
- Lummaa, Karoliina, Ville Lähde, Tero Toivanen, Jussi T. Eronen, Paavo Järvensivu ja Tere Vadén. 2020. "Humanistinen ympäristötutkimus". *Alue ja Ympäristö* 49(2): 83–91. <https://doi.org/10.30663/ay.97341>.
- Luukkonen, Mikko. 2017. *Valokuvan ajallisuus: maiseman kerrostumista ajan kokemukseen*. Helsinki: Aalto University.
- Metsähallitus. N.d. "Patvinsuon reitit." Luettu 13.8.2024. <https://www.luontoon.fi/patvinsuo/reitit>.
- Metsähallitus. N.d. "Patvinsuon luonto." Luettu 13.8.2024. <https://www.luontoon.fi/patvinsuo/luonto>.
- Metsähallitus. 2021. "Viiankiaavan rengasreitit pitkospuut on uusittu." Julkaistu 19.8.2021. <https://www.metsa.fi/tiedotteet/viiankiaavan-rengasreitit-pitkospuut-on-uusittu/>.
- Metsähallitus. 2023. "Kansallispuistojen suosio kasvaa: Uudet ja kunnostetut kohteet houkuttelevat yhä enemmän kävijöitä." Julkaistu 8.9.2023. <https://www.metsa.fi/tiedotteet/kansallispuistojen-suosio-kasvaa-uudet-ja-kunnostetut-kohteet-houkuttelevat-ya-enemman-kavijoita/>.
- Metsähallitus. 2024. "Koli on Suomen neljänneksi suosituin kansallispuisto." Julkaistu 26.1.2024. <https://www.luontoon.fi/-/koli-on-suomen-neljanneksi-suosituin-kansallispuisto>.
- Massumi, Brian. 1995. "The Autonomy of Affect." *Cultural Critique* 31, The Politics of Systems and Environments, Part II, 83–109. <https://doi.org/10.2307/1354446>.
- Mikkonen, Jukka. 2017. *Metsäpolun filosofiaa*. Niin & Näin: Tampere.
- Mikkonen, Jukka. 2024. "Korpimaiden kauneudet: esteettiset kokemukset Hossan kansallispuistoa ja Evon retkeilyaluetta koskevissa sanomalehtikirjoituksissa 2016–2022." *Alue ja Ympäristö* 53(1): 28–49. <https://doi.org/10.30663/ay.131801>.
- Muršič, Rajko. 2023. "Foreword: On Recent Turns and Revolutions in the Humanities and Social Sciences, and on their Sensory Part." Teoksessa *Sensory Environmental Relationships: Between Memories of the Past and Imaginings of the Future*, toimittaneet Blaz Bajič ja Ana Svetel, vii–xi. Wilmington, Delaware: Vernon Press.
- Muuttolintujen kevät - Research for JY Mobile. N.d. Luettu 28.8.2024. <https://www.jyu.fi/fi/tutkimus/muuttolintujen-kevat>.
- Naukkarinen, Ossi. 2000. "Joutomaalta keskikaupungille – miten esteettisyys sopeutuu arkeen?" Teoksessa *Aisthesis ja poiesis: Kirjoituksia estetiikasta ja kirjallisuudesta*, toimittaneet Arto Haapala ja Jyrki Nummi, 129–143. Helsinki: Helsingin yliopisto, taiteiden tutkimuksen laitos.
- Nuutinen-Kallio, Taina. 2024. "Auto seurasi suojelualueella ulkoillutta Riikka Karppista – kaivosyhtiö kertoo vartioivansa myös työmaan ulkopuolella." *Yle*, 19.3.2024. <https://yle.fi/a/74-20079929>.
- Ojanen, Karoliina. 2018. "Pysähdyttävät paikat: Videoitu kävelyhaastattelu etnografisena menetelmänä." *Elore* 25(2): 128–140. <https://doi.org/10.30666/elore.76610>.
- Piirainen, Marjukka ja Kirsi Laurén. 2023. "Suolla marjastamisen muuttuva kulttuuriperintö." *J@rgonia* 42: 225–248, <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202401291590>
- Pink, Sarah. 2007. "Walking with Video". *Visual Studies* 22(3): 240–252, <https://doi.org/10.1080/14725860701657142>
- Porteous, Douglas. 1990. *Landscapes of the Mind: Worlds of Sense and Metaphor*. Toronto ja Buffalo ja Lontoo: University of Toronto Press.
- Rinne, Jenni, Anna Kajander ja Riina Haanpää. 2020. "Johdanto: Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa." Teoksessa *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*, toimittaneet Jenni Rinne, Anna Kajander ja Riina Haanpää, 5–40. Helsinki: Ethnos.

- Saaranen-Kauppinen, Anita ja Anna Puusniekka. 2006. "Aineisto- ja teorialähtöisyys." *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 11.10.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>.
- Saito, Yuriko. 1999. "Tasapaksun luonnon estetiikka: suomalaisema." Teoksessa *Suo on kaunis*, toimittanut Kirsi Hakala, 120–130. Helsinki: Maahenki Oy.
- Santaaja, Minna ja Taru Peltola. 2023. "Lähentävätkö vai etäännyttävätkö digitaaliset välineet luonnosta? Luontoharrastajien kokemuksia harrastuksensa teknologisoitumisesta." *Suomen Museo – Finsk Museum* 130, 6–26. <https://doi.org/10.51808/suomenmuseo.143056>.
- Sarkkola, Sakari ja Juhani Päivänen. 2020. "Hydrologia – suon synnyn ja kehityksen ohjaaja." *Suoseura ry*. Katsottu 15.4.2024. <https://www.suoseura.fi/ojitettujen-soiden-kestava-kaytto/hydrologia-suon-synnyn-ja-kehityksen-ohjaaja/>.
- Sepänmaa, Yrjö. 1999. "Suo – esteettinen dilemma." Teoksessa *Suo on kaunis*, toimittanut Kirsi Hakala, 9–18. Helsinki: Maahenki Oy.
- Talvensuu, Taru. T. 2021. "Miesten hyvinvointi ja affektit luonnossa – humanismin jälkeinen näkökulma." *Alue ja ympäristö* 50(1), 111–123. <https://doi.org/10.30663/ay.103056>.
- Tieteen termipankki. N.d. "Estetiikka: estetiikka." Luettu 16.5.2024. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:estetiikka>.
- Tieteen termipankki. N.d. "Estetiikka: estetisoituminen." Luettu 16.5.2024. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:estetisoituminen>.
- Tieteen termipankki. N.d. "Estetiikka: kauneusarvo; esteettinen arvo." Luettu 16.5.2024. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:esteettinen_arvo.
- Tuukkanen, Pia. 2013. "Viiankiaavasta ennakkotapaus Natura-alueiden malminetsintään." *Yle* 8.7.2013. <https://yle.fi/a/3-6723627>.
- Uimonen, Heikki ja Juhana Venäläinen. 2022. "Kaupunki toisintietämisen kenttänä." Teoksessa *Kulttuurintutkimus tietämisen tapana*, toimittaneet Taina Kinnunen ja Juhana Venäläinen, 269–300. Tampere: Vastapaino.
- Vannini, Phillip, Dennis Waskul ja Simon Gottschalk. 2012. *The Senses in Self Society, and Culture: A Sociology of the Senses*. New York ja Lontoo: Routledge.
- Venäläinen, Juhana. 2023. "Senses on/of the Move: Mobilities, Place-Making, and the Urban Sensory Commons." Teoksessa *Sensory Transformations: Environments, Technologies, Sensobiographies*, toimittaneet Helmi Järviluoma ja Lesley Murray, 123–139. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Wetherell, Margaret. 2012. *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446250945>
- Ympäristöhallinnon verkkopalvelu. 2022. "Kansallismaisemat." Julkaistu 24.5.2022. <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/maisemat/kansallismaisemat>.
- Ympäristöhallinnon verkkopalvelu. 2023. "Patvinsuo." Julkaistu 23.2.2023. <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/luonnon-monimuotoisuus/suojelu-ennallistaminen-ja-luonnonhoito/natura-2000-alueet/patvinsuo>.
- Ympäristöministeriö. N.d. "EU:n ennallistamisasetus." Luettu 13.8.2024. <https://ym.fi/ennallistamisasetus>.
- Ympäristöministeriö. 2019. "Luonnonperintö." *Sanastot. Maankäyttö- ja rakennuslain käsitteitä*. Luettu 23.5.2024. <http://uri.suomi.fi/terminology/mrl/concept-105>.

Dosentti Kirsi Laurén työskentelee kulttuuriperinnön yliopistonlehtorina Oulun yliopistossa ja dosentti Tiina Seppä kulttuurintutkimuksen yliopistotutkijana Itä-Suomen yliopistossa. Molemmat tekevät tutkimusta Itä-Suomen yliopiston DigiFREN-hankkeessa, jossa tutkitaan hauraiden luonnonympäristöjen digitaalista estetisointia.